

A l'escola Epiqueia, parlar del «fora» és, també, parlar del «dins». La definició de l'exterior té a veure amb la definició de l'interior. Per això, el jardí o l'exterior tenen a veure amb la casa o l'interior. Es tracta de veure i de viure les possibilitats educatives de l'aixopluc a l'interior i de la intempèrie a l'exterior donant valor als dos marcs i sense llimar-ne les diferències.

Aixopluc i intempèrie

L'espai interior i l'exterior viscuts en relació

MAR ESTEVE
JAVI CÁCERES
LAURA ZAMORA

Escola Epiqueia de Mediona
(Alt Penedès)

Dins i fora

La possibilitat de viure moments i situacions ben diferents a l'escola permet allò que deia John Dewey: que l'educació sigui un procés vital i no un simulacre parcial i esmorteït.

Que en un mateix dia es pugui tocar el fang i construir preses, llegir un llibre sota un llum, cantar en comunitat, fer una activitat d'investigació amb un grup petit, jugar a un joc d'equip, treballar individualment en un tasca autònoma... vol dir que en un mateix dia estem sols i acompanyats, amb un grupet petit i amb tota una comunitat, amb una actitud expansiva i una de més continguda, rebent i expressant, fent coses que són hàbits o pràctiques rutinàries i fent coses noves i úniques, estant a fora al jardí i estant a dins a la casa... Pensem que l'escola ha de tenir una harmonia, però que aquesta no procedeix de la uniformitat sinó de l'equilibri i la complementarietat de les diferències —una de les quals és la de l'exterior i l'interior—. Aquest polifacetisme d'experiència és també, és clar, un camí d'educació integral.

Els exteriors a l'escola

Hem intentat trencar amb els pressupòsits típics de definició de l'interior i de l'exterior en què es delimita l'espai interior com a

espai de treball o l'espai exterior com a espai de joc i d'esbarjo. De fet, els nens i les nenes poden quedar-se a l'interior durant l'estona d'activitat lliure o d'esbarjo —per això no n'hi diem «hora del pati»— o poden sortir al jardí, a l'exterior. Però també, sovint, durant l'estona de lectura, de projecte... poden estar a l'interior o a l'exterior. No és que no hi hagi diferència entre l'interior i l'exterior —que hi és—, sinó que les experiències d'interior i d'exterior són molt més polifacètiques i la diferència és quelcom més profund.

Donar, en algunes estones, aquest marge de llibertat per estar dins o fora ens permet que els nens i nenes es mostrin tal com són o tal com estan en un moment determinat; i ens permet, als adults, percebre les seves tendències i maneres de ser, les seves necessitats puntuals, els seus marges i registres de seguretat i de risc...

Així, a l'exterior s'hi pot llegir, treballar amb un grupet en alguna cosa d'un projecte, fer art, tenir una conversa, treballar a l'hort...

I, és clar, jugar a cabanes i a amagatalls, a jocs d'equip amb pilota o sense, escalar arbres, terrejar, fer joc simbòlic... I a l'interior s'hi pot jugar a jocs de taula, a joc simbòlic, a disfressar-se, s'hi pot muntar una obra de teatre o de titelles, s'hi poden fer construccions... i, és clar, s'hi pot llegir, escriure o conversar. Però malgrat que sembli que en ambdós llocs s'hi pot fer de tot, no és ben bé així, i tot i no haver-hi la diferència més convencional entre els dos espais, hi ha diferència i val la pena que els infants els visquin tots dos al seu ritme i amb la seva idiosincràsia.

Per què cal viure l'exterior? Tocar i deixar-se tocar pel món

Estem convençuts de la rellevància que té per a la vida humana i per al desplegament de les persones tot allò que comporta viure i estar a l'exterior, sota el cel i el sol i damunt la terra. Enumerem de forma ràpida algunes de les coses que propicia aquesta vida a la intempèrie —que en l'actualitat es veu força minvada per a molts infants.

El contacte amb les matèries primeres com la terra, l'aigua, les pedres, el fang, les fulles, els troncs, les pinyes... Aquestes matèries primeres són les que ens permeten construir, fabricar... són matèries que no han estat transformades, que provenen de la natura i que tenen una plasticitat elemental meravellosa.

**"PENSEM QUE L'ESCOLA HA DE
TENIR UNA HARMONIA, AQUESTA
PROCEDEIX DE L'EQUILIBRI I LA
COMPLEMENTARIETAT DE LES
DIFERÈNCIES —UNA DE LES QUALS
ÉS LA DE L'EXTERIOR I L'INTERIOR"**

A voltes, no ens adonem de fins a quin punt vivim en un món artificial, construït —això és inevitable i radicalment humà—, però si un infant està sempre en contacte amb un món artificial —en els terres, les joguines, els materials...— i no té mai contacte amb la dimensió primera de la natura i les seves formes i textures, li mancarà una experiència fonamental no només a nivell sensorial, sinó també a nivell motriu, intel·lectual...

Posar a l'abast dels nens aquestes matèries en racons a l'interior o en tallers és una possibilitat, però nosaltres pensem que

com més respectem el lloc en què realment són aquests elements i la presència combinada d'aquests elements —tal com es dona en la natura—, més polifacètica serà l'experiència en comparació amb marcs preparats d'experiència, fonamentalment, només sensorial. És més potent —per més creativa i més intencional— l'experiència amb la terra en un jardí o sorral —amb aigua a prop, amb estris per manipular-la, amb recipients, amb elements vegetals i minerals naturals a l'abast...— que en uns gibrells acotats en un interior amb coladors, embuts o objectes —tot i que a nivell sensorial pot tenir, certament, el seu sentit.

El contacte amb les formes de vida animal i vegetal és també una experiència antropològica fonamental. Trobar-se un cargol o un cuc, fer caure les ametlles d'un arbre, jugar a cuinetes amb fulles verdes o amb fulles grogues tardorals, fer un plat al restaurant amb bojacs... El contacte amb la vida canviant en el marc d'un petit jardí —que pot estar en una zona rural com en el nostre cas o en una ciutat—; vet aquí una cosa ben senzilla, però també ben radical i que cal recordar i protegir perquè sovint perdem la certesa de les coses més elementals.

Estar exposat als elements còsmics i atmosfèrics: el sol, el vent, la pluja, el fred, la neu... És molt estimulant per als sentits

sentir el fred de l'exterior i sentir, després, la calidesa de l'interior. I molt necessari que el fred ens convidi a abrigar-nos i a moure'ns i la pluja a protegir-nos. Que el sol de l'estiu ens convidi a buscar les ombres —d'un arbre, d'un porxo o d'una vela— i que el fred de l'hivern ens guiï a buscar la carícia del sol. Tot això té a veure amb un termòmetre interior instintiu i savi que es pot atrofiar per les calefaccions i els aires condicionats, pels espais homogenis en llum i temperatura. Per això, a l'escola, els nens i les nenes hi tenen botes d'aigua i impermeable per si volen sortir a fora quan plou.

Al jardí de l'escola, veiem constantment com els nens i les nenes tenen l'experiència d'habitar i conquerir el món. En el territori acotat que tenen al seu abast hi fan cabanes i caus —una constant que es repeteix en determinades franges d'edat cada any i que hem hagut de reconèixer com a quelcom ancestral i amb alguna funció certament misteriosa, però innegable—. També hi fan llocs de trobada per al joc simbòlic, hi fan «petites polis» amb restaurants, botigues... Alhora, es donen experiències de transformació i de construcció: forats, preses d'aigua, basses, conduccions, petits mecanismes amb palanques, cordes, circuits... Aquesta capacitat de transformar materials en quelcom que té una funció, que genera un tipus de joc —i per tant, de relació— és molt valuós. Ens costaria molt, als mestres, inventar-nos quelcom que pogués substituir la funció d'aquesta activitat genuïna tan completa.

El cos a l'aire lliure es mou i sent de manera diferent que a l'interior i el tipus de motricitat que es desenvolupa a dins i a fora és distinta per la diferència de materials (en duresa, temperatura, textura...), per la possibilitat d'espai per apropiari, per l'oportunitat de cursa o carrera, de moviment més gran i expansiu... Podem observar que les possibilitats psicomotrius de l'exterior impliquen l'experiència i la conquesta

d'un tipus de registres de moviment i de sensorialitat específics.

I com tots sabem, entre aquestes experiències de moviment, el joc reglat a l'exterior és una experiència riquíssima. Ara bé, a la nostra escola, els nens i nenes no han de donar un «cop de porta» a cap tipus de joc o d'activitat i per això, un nen de Cicle Mitjà o de Cicle Superior que té més interès en el joc simbòlic que en el joc d'equip pot seguir jugant al sorral o a cabanes; o pot combinar diverses modalitats de joc sense haver d'abandonar-ne cap de manera forçada.

Com és l'exterior de l'escola?

El jardí de l'escola és un espai estimul·lant però no saturat —hi ha coses, però tampoc n'hi ha gaires, perquè tant pot ofegar la manca com l'excés—. I és un espai pensat, però no és un espai massa predissenyat.

Un espai exterior buit i homogeni acostuma a generar una activitat repetitiva, d'una motricitat poc orientada, solitària o en ramat, amb poc propòsit, amb poc argument, amb poca relació. Així mateix, un espai molt dissenyat amb casetes, tobogans, itineraris muntats —de plàstic o de fusta ecològica—... pot generar una activitat de joc molt més rica, però priva els infants de tenir l'experiència fonamental de construir-se els seus propis marcs de joc. Francesco Tonucci en els seus textos —o Frato en les seves vinyetes— han assenyalat aquest excés en la previsió i en la pretesa optimització de l'activitat dels infants a través del disseny de mobiliaris i d'estructures.

El nostre jardí té elements naturals (arbres, arbustos, flors, fruiters, hort), una superfi-

cie majoritàriament no enrajolada o pavimentada (terra tova al sorral o a l'hort, terra dura, pedres, herbes...), alguns elements arquitectònics (escales, petits desnivells, rapisses, grada), elements de joc (sorrals, cuineta, racó d'aigua), alguns materials inespecífics de diverses mides que poden anar canviant durant el curs (troncs de diverses mides, caixes de plàstic grosses, palets, fustes, pinyes, tubs...) i alguns estris (gibrells, recipients, pales, rasclets...). Tot plegat és un jardí força humil, però que cada dia té una fesomia diferent amb estructures efímeres que duren dies o hores. Té un punt de campament nòmada que es munta de manera precària però que fa patxoca i que malgrat que sempre estigui al mateix lloc, té el moviment de la vida dels seus constructors i habitants que, diligents, no s'acaben mai de treure la feina del damunt. Té alguna cosa a veure això amb allò que sovint diem que ens cal buscar a l'escola: creativitat, capacitat d'empendre...?

El contrast amb l'interior

Tot i que en aquest article volem reflexionar més sobre l'exterior, ja hem dit a l'inici que nosaltres el definim en relació amb l'interior. Encara que sigui molt breument i gairebé en forma de llista, volem apuntar alguna cosa sobre aquesta complementarietat. A l'escola, l'interior és un lloc de calidesa gràcies a elements com els coixins, les catifes, les cortines, però també als contes, els llibres, les obres o produccions dels nens i les nenes, els instruments musicals... Un lloc de materials més petits, sovint estructurats —pensats per generar una activitat o una experiència concreta—. Alhora, l'activitat que es genera a l'interior és més continguda i curosa en el moviment, en el to de veu —o això voldríem!

Una cosa que ens ajuda a marcar el llinar entre els dos espais és el fet de canviar-nos les sabates per les sabatilles. Això ens permet mantenir els espais més nets, però

sobretot portar un calçat més confortable, que fa menys soroll, que s'adequa més a l'estil de vida a l'interior. Dins la casa, estem acotats i protegits per les parets i veiem l'exterior a través de la finestra. A l'interior hi ha espais per a la reunió o la trobada després de la dispersió, l'expansió... L'interior té quelcom de cau.

**“ÉS MÉS POTENT –PER MÉS CREATIVA
 I MÉS INTENCIONAL– L'EXPERIÈNCIA
 AMB LA TERRA EN UN JARDÍ O SORRAL
 QUE EN UNS GIBRELLS ACOTATS
 EN UN INTERIOR AMB COLADORS,
 EMBUTS O OBJECTES”**

I la diferència no és pas, tal com ja hem avançat abans, que a dintre només s'hi treballi i que a fora només s'hi jugui, la diferència és més profunda. Hem pogut observar i pensar que viure aquesta diferència, aquesta transició, aquest contrast, aquesta complementarietat, és donar la

possibilitat d'experiències riques i fondes i, alhora, viscudes des d'una simplicitat força elemental.

